

Kam archeologie médií doputovala?

5 Srov. např. Mieke Bal. *Travelling Concepts in the Humanities*. Toronto: Toronto University Press, 2002. Dále citováno jako M. Bal. *Travelling Concepts*.

Archeologie médií cestuje, potuluje se. To je jedna z klíčových myšlenek, jež je v této knize obsažena v popisech konceptů, oblastí badatelského zájmu, či někdy dokonce vědních oborů, jež se neustále proměňují a pohybují. Myšlenky vznikají v institucionálních kontextech, ve výměnách názorů a v rámci různých diskurzů. Objevují se v podobě poznámek, knih, útržků papíru nebo jiných mediálních nosičů, jež nám pomáhají přemýšlet, jsou namačkány v krabicích, kufrech či jiných zavazadlech, ve kterých je přenášíme z místa na místo. Myšlenky a pojmy poletují v e-mailech, přemísťují se přes hranice v balících s knihami, v podobě konceptů jsou otevírány, přemísťovány, diskutovány a kritizovány v rámci různých čtenářských a diskusních skupin.⁵ Tyto řádky píši v září roku 2021, přičemž si plně uvědomuji nebezpečí příliš lehkovážného používání slov, jako jsou „cestování“ a „hranice“. Díky pandemii si mnozí z nás uvědomili důsledky výrazného omezení možnosti cestovat, a to i v dobách, které nejsou ovlivněny protipandemickými omezeními. Hranice jsou totiž silně regulovanými místy, kde je výsada cestovat mocenským prvkem logistiky pohybu. Vstup do Evropy či na řadu jiných míst je některým umožněn, mnozí jsou odmítnuti; někteří musejí stát dlouhé fronty na víza a procházet složitými procedurami, jež podmiňují jejich získání, jiní mají přístup k informacím a kontaktům, jež jim pohyb přes hranice usnadňují. Takovéto procesy jsou zásadní pro porozumění současným přesunům a tokům lidí, přičemž se nevyhýbají ani takovým případům, jako jsou mezinárodní konference. Ty se otevírají jen těm, kteří mají potřebné finanční zdroje anebo správný pas.

S vědomím těchto limitů pokračujeme ještě chvíli v poznámkách o cestovatelské povaze archeologie médií. V úvodu této knihy vysvětluji, že idea archeologie médií jakožto potulného souboru

konceptů a metod odkazuje ke skutečnosti, že archeologie médií nebyla nikdy zakotvena jen v jedné disciplíně. Místo toho se potuluje mezi mediálními a filmovými studii, historií umění a konkrétní uměleckou činností, mezi historií techniky a historií vědy. A jak ukazuje i tento překlad, archeologie médií cestuje i mezi různými jazyky. Toto je důležité z mnoha různých důvodů. Tím zřejmým je to, že nové koncepty mohou přinést nové diskuse a stát se užitečnými impulzy proměn oblastí badatelského zájmu, jež jsou kultivovány v různých jazycích a akademických kontextech. Mohou však rovněž povzbudit ty způsoby zkoumání, které se prozatím prosazovaly spíše nesměle, nebo mohou pojmenovat praktiky a přístupy existující již v různých uměleckých a výzkumných kontextech. Často totiž děláme věci, pro něž nemáme jednoznačné pojmenování, což platí i o práci akademiků a vědců. Archeologové médií tak dělají něco jako historii médií, ale ne tak docela; něco, co patří do oblasti teorie médií, ale nejen do ní; něco, co vypovídá o kulturních dějinách vědy a techniky, ale co je rovněž praktikováno umělci. Archeologie médií, jak si lze uvědomit při četbě této knihy, má leckdy mnohem blíže k historii umění a techniky než k tradičním komunikačním studiím. Někdy se zaobírá filozofickými úvahami o povaze času a časovosti, některé mediálněarcheologické myšlenky silně rezonují s přístupy z oblasti genderových studií: mám zde na mysli například knihu Giuliany Brunové *Atlas of Emotion* (Atlas emocí), která je jedním z příkladů prolínání genderových studií, historie umění a filmových studií.⁶ Archeologie médií je tak katalyzátorem a prostředkem interdisciplinárního zkoumání světů technologií, poskytuje však také alternativní metodologie studiím masových médií a komunikace.

John Durham Peters výstižně nastínil klíčové aspekty, které odlišují angloamerická mediální studia od německé teorie médií, stejně jako od kanadských teoretiků (Marshall McLuhan, Harold Innis ad.), již mají s německou teorií mnoho společného. Tyto aspekty pak přináší porozumění i perspektivě mediální archeologie. Nejprve je důležité si uvědomit, že přístupy zahrnované pod označení německá teorie médií se zcela nepřekrývají s archeologií médií. Dále pak, jak ukazuje Peters, je významné to, že metodologický a tematický základ mediálních a komunikačních studií – alespoň v té podobě, v jaké je tato disciplína nejčastěji vyučována – zahrnuje zejména následující oblasti: interpretaci textů (například v podobě analýzy významů reprezentací); výzkum mediálních publik a sociálních aspektů komunikace; výzkum mediálních institucí a politickou ekonomii médií. Tyto tři oblasti metod a přístupů se staly – z řady zřejmých a dobrých důvodů – stěžejní pro velkou část mediálních studií i v mezinárodním měřítku.⁷ Archeologie médií však vychází z odlišných předpokladů a preferencí, které vedou naši pozornost směrem k materiálnosti a časovosti médií jakožto technologií.

- 6 Giuliana Bruno. *Atlas of Emotion*. London: Verso, 2002.
- 7 John Durham Peters. „Strange Sympathies: Horizons of German and American Media Theory“ [online]. *Electronic Book Review: Critical Ecologies*. 4. 6. 2009. Dostupné z: <https://electronicbookreview.com/essay/strange-sympathies-horizons-of-media-theory-in-america-and-germany/> [cit. 10. 8. 2021].

- 8 Nejen o rozdílech, ale i o souvislostech mezi kulturními studii a německou teorií médií viz např. Geoffrey Winthrop-Young, „Cultural Studies and German Media Theory“. In: Gary Hall – Clare Birchall (eds.), *New Cultural Studies*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006, s. 88–104. Dále citováno jako G. Winthrop-Young, „Cultural Studies and German Media Theory“.
- 9 Barbara Maria Stafford – Frances Terpak. *Devices of Wonder: From the World in a Box to Images on a Screen*. Los Angeles: Getty Research Institute Publications, 2001. Dále citováno jako B. M. Stafford – F. Terpak. *Devices of Wonder*.
- 10 Alexander Klose. *The Container Principle: How a Box Changes the Way We Think*. Cambridge, MA: The MIT Press, 2015.
- 11 David Link. *Archaeology of Algorithmic Artefacts*. Minneapolis: Univocal, 2016.
- 12 Eva Horn. *The Secret War: Treason, Espionage and Modern Fiction*. Trans. Geoffrey Winthrop-Young. Chicago: Northwestern University Press, 2013.

Z jakých materiálů jsou utvářena média od papíru po elektronické reakce odehrávající se v LCD obrazovkách, od komunikace prostřednictvím potrubní pošty až po celoplanetární zpravodajské infrastruktury z období studené války? Jaké politiky se dostávají do hry v případě technik typografie nebo různých systémů zápisu? Jakou roli hrají mediální technologie v imperialismu, v koloniálních archivech a dalších formách moci, jež mají často spíše administrativní charakter, než aby byly vykonávány jen vojenskými prostředky? Jak se v mediálněarcheologické perspektivě propojují materiály, technologie a politické souvislosti včetně estetiky? Odlišnost od marxistických analýz frankfurtské školy, ale i mnoha myšlenek britských kulturních studií je tedy zdůrazněna prostřednictvím různých témat a použitých metodologií.⁸ Média navíc nejsou chápána pouze jako předem daný seznam masových médií, od těch tištěných (noviny) po rozhlas či od televize po internet a digitální komunikaci současných platforem nebo mobilních zařízení. Místo toho se častěji zabýváme i těmi technologiemi, které se nevejdou do obvyklých klasifikací médií, a také tím, co tyto technologie dělají kromě svého informačního a zábavního využití. Jedním takovým příkladem by mohly být dějiny magična a tajemna jakožto nedílné součásti audiovizuálních médií, jejich zázraků, triků a schopnosti vyvolávat úžas.⁹ Dalším příkladem by mohlo být chápání přepravních kontejnerů a logistiky jejich přepravy nejen v souvislosti s globalizací a kapitalismem, ale i jako principu organizace našeho světa a často i samotných mediálních technologií (například kontejnerizace výpočetní techniky v podobě modularizace a standardizace).¹⁰ Třetím příkladem by mohly být dlouhé a často podivné dějiny algoritmu, jež sahají mnohem dále než jen k nedávným digitálním infrastrukturám.¹¹

Jeden ze zřejmých rozdílů mezi archeologií médií a některými společenskovědními způsoby pohledu na média a komunikaci spočívá v odlišném chápání toho, co je hnací silou technologických inovací a proměn médií. Namísto politické ekonomie, politické moci stran, nebo snad dokonce aktivních publik, chápe archeologie médií jakožto relevantní trochu jiné soubory sil. Soustředění pozornosti na válku, jak to známe od Friedricha Kittlera, je jedním takovým, byť spíše polemickým rozdílem. V jeho pojetí média vznikají a nachází své původní způsoby využití zejména v souvislosti s válčením. Někdy se tak děje i v dobách míru, kdy jsou však média vynalézána a prvotně užívána pro účely dohledu a špionáže (v tomto ohledu je výstižným příkladem skvělá analýza vztahu špionáže a moderní literatury, jak ji představila Eva Hornová).¹² Koncepty, které se objevují v rámci uměleckých projektů, jakým je například na operativní obrazy zaměřené dílo Haruna Farockiho, jsou dalším příkladem mediálněarcheologicky laděného přístupu k vizuální kultuře. Farocki nahlíží technická média nikoli z hlediska jejich

obsahů a zábavních funkcí, nýbrž z hlediska jejich začlenění do cílených sledovacích operací, jež do značné míry definují podobu současných válek, avšak i civilního, každodenního života. Tento operativní charakter obrazů lze přitom stopovat od raných dějin kolonialismu až po současné formy kontroly, dohledu a zajišťování bezpečnosti.¹⁵

Domnívám se, že charakteristika S/M perverzí médií, jak ji představuje Thomas Elsaesser, je výstižným shrnutím toho, čím by tato „druhá“ strana mediálních studií mohla být. Jeho hravá jazyková formulace neodkazuje ani tak směrem k sexuálním deviacím, nýbrž ke kombinaci témat, jež jsou v centru pozornosti archeologie médií a rovněž tak knihy, kterou máte před sebou. V Elsaesserově pojetí, které vychází z jeho analýzy filmových technologií, totiž S/M odkazuje na „vědu a medicínu (*science and medicine*), dohled a armádu (*surveillance and military*), senzomotorickou koordinaci (*sensory-motor*)“.¹⁴ Dále pak, jak Elsaesser dodává, na technologie „GMS“ a „MMS“, které vypovídají o tom, jak kultura mobilních telefonů proměnila náš přístup k obrazům. Proto se obrazy a mediální světy mimo oblast zábavy stávají stejně důležitými jako zábavní formy reprezentace, jimiž oplývá „civilní sféra“ a svět naší každodennosti. Samozřejmě, jak si dnes můžeme uvědomit, tyto dvě oblasti od sebe vůbec nejsou odděleny. Staly se součástí dlouhého proudu operací, jejichž cílem je zaměřovat, usměrňovat, řídit, operacionalizovat a často pro vojenské účely využívat obrazy a zvuky, audiovizuální média a technologické infrastruktury, které dnes zahrnují také digitální data, jež jsou operacionalizována na různých korporáčních, vojenských a vědeckých platformách.

Archeologie médií – ve smyslu vykopávání, analýzy a praxe různých archeologií médií – není vymezena jen *jednou* metodologií nebo *jednou* teorií, nýbrž je oblastí mnoha rozličných a překrývajících se zájmů a přístupů. Tato kniha je jedním z pokusů představit řadu těchto různých metod, myšlenek a teorií v jejich vzájemném dialogu, přičemž zároveň upozorňuje na jejich odlišnosti: některé metody a teorie totiž zaměřují pozornost na detailní porozumění technickým aspektům technologií; jiné zdůrazňují opomíjené či zapomenuté cesty, kterými se ubíraly dějiny médií; další rozvíjí teoretické úvahy o mediálnětechnologických podmínkách současné kultury. Některé jsou materiální, některé se zaměřují na imaginární technologie, jež nelze omezit jen na ta média, která skutečně existují či existovala. Všechny tyto přístupy si však kladou otázky týkající se času a dějin. Snaží se porozumět současným kulturám na pozadí dějin, přičemž historii nechápou jako soubor již rozpoznaných a přijatých referenčních bodů, dějinných milníků a jejich výkladů, nýbrž jako vzrušující formu tázavého a zpochybňujícího vztahování se k současnosti. Historie a archeologie tak nejsou totožnými přístupy, archeologie médií totiž není „*jen*“ o dějinách médií. Jak

- 15 Výzkumný projekt *Operativní obrazy a vizuální kultura: mediálněarcheologická zkoumání* (GAČR 19-26865X), který v letech 2019–2023 probíhá na pražské FAMU, se zaměřuje právě na mediálněarcheologické souvislosti operativních obrazů. Více viz <https://operationalimages.cz/> [cit. 10. 8. 2021].

- 14 Thomas Elsaesser, „Historie rané kinematografie a multimédia: Archeologie možných budoucností?“. Přeložil Petr Szczepanik. In: Petr Szczepanik (ed.), *Nová filmová historie. Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*. Praha, Herrmann & synové, 2004, s. 119. Dále citováno jako T. Elsaesser, „Historie rané kinematografie a multimédia“.

- 15 Knut Ebeling, „The Art of Searching. On ‚Wild Archaeologies‘ from Kant to Kittler“. *The Nordic Journal of Aesthetics*. 2016, roč. 25, č. 51, s. 10. Dále citováno jako K. Ebeling, „The Art of Searching“.
- 16 *Tamtéž*, s. 9. Pro částečně, nebo spíš zcela poněkud doslovný pohled na špínu a detrit viz Shannon Mattern. *Code+Clay, Data+Dirt. Five Thousand Years of Urban Media*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2017.
- 17 Pro příklad nedávné práce, která svůj výklad archivu opírá o mediální archeologii viz Jane Birkin. *Archive, Photography and the Language of Administration*. Amsterdam: Amsterdam University Press 2021.

podotkl Knut Ebeling: „Archeologie zviditelňuje, zatímco historie vypráví o tom, co již bylo zdokumentováno. Archeologie poukazuje na trhliny a mezery, zatímco historie sleduje linearitu událostí a dat. [...] V archeologii se nepostupuje od počátku ke konci, ale zpětně od konce, tedy od současnosti.“¹⁵

Historie a archeologie jsou dvěma alternativami vztahování se k času a materiálnosti. Ebeling poukazuje na to, že zatímco jedna je představována texty a příběhy, druhá se zabývá hmotnými pozůstatky a rozličnými materiály, jež tvoří temporální vrstvy a podmínky existence věcí, které jsou předmětem bádání v humanitních vědách:

Tato archeologická reflexe minulosti doprovází historické myšlení jako jeho temný stín, jenž ukazuje na slepá místa historie. Toto úsilí odkrývat přehlížené systematicky odlišuje archeologii od oficiálních historií, které ve srovnání s archeologií mají zpravidla podobu učebnicového výkladu, jenž opomíjí skutečné ruiny a sutiny minulosti. Možná, že tištěné a oficiální slovo, učebnicová verze světa, ve skutečnosti jen vypráví příběhy? A možná, že vrstva věcí, materiálních kultur, ruin a sutin obsahuje úplně jiný svět?¹⁶

Tuto poetickou formulaci poukazující na důležitost ruin a sutin však nelze chápat ve smyslu romantického vztahu k zaprášeným materiálům a věcem. Zajisté, i na něm záleží, neboť i jeho základem je epistemologický postoj, který nám připomíná, že zdaleka ne vše se odehrává v textové podobě a že temporality moderního technologického světa jsou rovněž vepsány i do jiných forem, do jiných médií, které vyžadují jiné způsoby bádání než jen pouhé psaní příběhů, jež mají začátek a konec. Místo toho se toto archivní zkoumání týká řádů a logiky věcí jakožto infrastruktur – logistiky vědění, které svazuje slova, obrazy a data do entit, jež se tím stávají přístupnými.¹⁷

Je tak zřejmé, že archeologie médií není pouze o starých věcech – starých technologiích a minulých časech – ani o nostalgii. Jedná se spíše o pokus postihnout a vyjádřit tropy času, které jsou přítomny v současné mediální kultuře od jejich technologických infrastruktur až po diskurzy, v jejichž rámci infrastruktury vznikají a jsou udržovány. Za archeologii médií můžeme považovat i teorie a metody, jež nám pomáhají uchopit a pojednat čas. Proto lze některé z teorií zmíněných v této knize chápat prostřednictvím metodologií času, které užívají. Zřejmým příkladem je způsob vykopávání cyklicky se opakujících topoi, jak je známe od Erkkiho Huhtama; dalším jsou hlubinné časy médií, umění a technologií Siegfrieda Zielinského, tedy takové pojetí času, jež rozšiřuje obvyklý pohled na dějiny médií o alternativní dějiny v rádech tisíců let; jiný způsob nabízí Ernstovo mikrotemporální chápání technologií nebo

to, jak Thomas Elsaesser aplikuje myšlenky Michela Foucaulta na současnou situace kinematografie a médií za účelem porozumění úzkému vztahu mezi kontinuitou a trhlinami času.¹⁸ Otázky týkající se zastarávání se stávají stejně důležitými jako tradiční otázky, jež si kladla historie. Estetika rozpadu a rozkladu je pro současnou kulturu „nových“ technologií stejně důležitá, jako jsou úvahy o budoucnosti mediální kultury. Právě v těchto ohledech se v archeologické perspektivě vynořují odlišná pojetí technologie a médií.

Čas a historie se samozřejmě dotýkají i samotné archeologie médií, která byla svým způsobem rozvíjena ještě předtím, než samotný termín archeologie médií začal být používán. Většina prací shrnujících vývoj mediálněarcheologického bádání začíná vyprávět příběh této disciplíny v 80. letech 20. století, a to v souvislosti s nástupem nové filmové historie v oblasti filmových studií, která přinesla výzkum raných a předkinematografických kultur. Dalším významným impulzem bylo dílo Friedricha Kittlera a autorů z oblasti tzv. německé teorie médií, kteří koncipovali teorii médií jako součást širší oblasti humanitních věd. Avšak to, co bychom mohli popsat jako „posedlost archivem“,¹⁹ jež byla příznačná pro rané období bádání v oblastech archeologií médií a humanitních věd, bylo v průběhu 20. století doprovázeno řadou zajímavých příkladů sběratelů, teoretiků a historiků, jejichž dílo mělo povahu interdisciplinárního výzkumu, který byl zpětně rozpoznán jako součást příběhu samotné „archeologie médií“. Za takové průkopníky tak můžeme považovat Waltera Benjamina nebo Siegfrieda Giediona, zajisté pak dílo Michela Foucaulta, který v dnešním smyslu slova zavedl termín archeologie v 60. letech 20. století. Můžeme však jít ještě dále do historie, jak to učinil Knut Ebeling, který zasazuje archeologii médií do dvousetletého rámce „divokých archeologií“, do kterých řadí různé myslitele od Kanta přes Freuda až po Kittlera.²⁰

Je tak důležité si uvědomit, že archeologie médií není jen pouhým důsledkem (převážně evropské) kulturní teorie 20. století, ale že je třeba ji chápat v mnohem širších geografických a časových souvislostech. Paralelně k velkému množství případových studií nesoucích označení archeologie médií, je třeba přitakat také přínosu prací z oblasti variantologie, jež vychází ze Zielinského vymezení tohoto přístupu. Tento soubor prací, zejména pokud jde o stejnojmennou knižní řadu *Variantology* (Variantologie)²¹, ukázal, jak dalece mediálněarcheologický duch alternativních dějin umění a technologie přesahuje hranice obvyklého západního spektra. Tyto knihy pojednávají o případech zařízení, technologií a diskurzů z oblastí Jižní Ameriky, Blízkého východu, Středozemí, Číny a Dálného východu a jsou tak příkladem toho, jak nové geografické kontexty otevírají archeologii médií nové možnosti a nové otázky: Jaké alternativní podoby archivů médií mohou existovat, jaké příběhy a materiály mohou utvářet technologie a jaké představy

- 18 Pro výše uvedené metodologie času srv. např.: Erkki Huhtamo, „Dismantling the Fairy Engine: Media Archaeology as Topos Study“. In: Erkki Huhtamo – Jussi Parikka (eds.), *Media Archaeology. Approaches, Applications, Implications*. Berkeley, CA: University of California Press, 2011. Dále citováno jako E. Huhtamo, „Dismantling the Fairy Engine“; Siegfried Zielinski, *Deep Time of the Media: Toward an Archaeology of Hearing and Seeing by Technical Means*. Translated by Gloria Custance. Cambridge, MA, The MIT Press, 2006, s. 7. Dále citováno jako S. Zielinski, *Deep Time of the Media*; Wolfgang Ernst, „Telling versus Counting? A Media Archaeological Point of View“. *Intermedialités*. 2003, roč. 1, č. 2, s. 31–44. Dále citováno jako W. Ernst, „Telling versus Counting?“; Thomas Elsaesser, „The New Film History as Media Archaeology“. *CINÉMAS*. 2004, roč. 14, č. 2–3, s. 71–117. Dále citováno jako T. Elsaesser, „The New Film History as Media Archaeology“. Pozn. překladatele.
- 19 Bernhard Siegert, „Cultural Techniques: Or the End of the Intellectual Postwar Era in German Media Theory“. *Theory, Culture & Society*. 2013, roč. 30, č. 6, s. 51.
- 20 K. Ebeling, „The Art of Searching“.
- 21 Jedná se o knižní řadu čítající následujících pět svazků: Siegfried Zielinski – Silvia M. Wagnermaier – Gloria Custance (eds.), *Variantology 1: On Deep Time Relations of Arts, Sciences and Technologies*. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2005; Siegfried Zielinski – David Link (eds.), *Variantology 2: On Deep Time Relations of Arts, Sciences and Technologies*. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2007; Siegfried Zielinski – Eckhard Füllus – Nadine Minkwitz (eds.), *Variantology 3: On Deep Time Relations of Arts, Sciences and Technologies in China and Elsewhere*. Köln: König, 2008; Siegfried Zielinski – Eckhard Füllus (eds.), *Variantology 4: On Deep Time Relations of Arts, Sciences and Technologies in the Arab-Isamic World and Beyond*. Cologne: Walther König, 2010. Dále citováno jako S. Zielinski – E. Füllus (eds.), *Variantology 4*; Siegfried Zielinski – Eckhard Füllus – Daniel Irrgang (eds.), *Variantology 5: Neapolitan Affairs: on Deep Time Relations of Arts, Sciences and Technologies*. Köln: König, 2011. Více o knižní řadě a souvisejícím projektu „Variantologie/Archeologie médií“ viz <http://variantologie.com/> [cit. 10. 8. 2021]. Pozn. překladatele.

- 22 Laboratoře a výzkumné sbírky se staly klíčovými způsobem rozvíjení mediálněarcheologického výzkumu. Srov. například Mediálně-archeologická laboratoř na Coloradské univerzitě v Boulderu (*Media Archaeology Lab*, Colorado University at Boulder, viz [mediaarchaeologylab.com](https://www.mediaarchaeologylab.com/) [online]). Dostupné z: <https://www.mediaarchaeologylab.com/> [cit. 10. 8. 2021]; Skladistiště reziduálních médií na Concordijské univerzitě v Montrealu (*Residual Media Depot*, Concordia University, Montreal, viz residualmedia.net [online]). Dostupné z: <http://residualmedia.net/> [cit. 10. 8. 2021]; Mediálněarcheologická laboratoř na Bilkentově univerzitě v Ankaře (*Media Archaeology Lab*, Bilkent University, viz comd.bilkent.edu.tr [online]). Dostupné z: <https://comd.bilkent.edu.tr/facilities/media-archaeology-lab/> [cit. 10. 8. 2021]; Mediálněarcheologický fundus Institutu pro hudební vědu a mediální studia Humboldtovy univerzity v Berlíně (*Medienarchäologischer Fundus*, viz <https://www.medientheorien.hu-berlin.de/de/medienwissenschaft/medientheorien/fundus> [cit. 10. 8. 2021]). Jedná se o příklady institucionálních infrastruktur, které nejsou ani archivy ani knihovny. Místo toho jsou místy mediálněarcheologického myšlení, jež je rozvíjeno v rámci seminářů a prostřednictvím praktického zapojení výzkumníků do mediálně technologické minulosti, skrze níž lze konfrontovat současné mediální kultury. Více viz Darren Wershler – Lori Emerson – Jussi Parikka. *The Lab Book: Situated Practices in Media Studies*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2021.

o médiích se vyskytují mimo již tolikrát prozkoumanou západní kulturu? A jak by taková setkání s nezápadní jinakostí mohla proměnit některá témata, diskuse a koncepty, jež jsou užívané v mediální archeologii? Jak může například sběratelská práce – výzkumné sbírky, jež jsou v kontextu současných výzkumných institucí často označovány jako mediálněarcheologické laboratoře²² – rozšířit teoretická a archivní studia? Jak se v kontextu akademických institucí může archeologie médií s jejími koncepty a metodami posunout k novým způsobům uvažování o technologiích a humanitních vědách?

Vždy bychom měli trvat na tom, že povaha teorie je situovaná, což je ostatně jedním z mnoha odkazů feministické teorie.²³ Tím, že zohledníme různé pozice a situace, zároveň mapujeme cesty a proměny, kterými archeologie médií prochází: namísto pevných bodů máme před sebou vektory; místo pevných pozic, hlubokých příkopů či jiných bariér máme před sebou pohyb, jako v případě, kdy s lehkostí využíváme komunikační systémy, jež překlenují časové i geografické vzdálenosti. A zároveň jsme si vědomi existence různých bariér a limitů, reflexivně přistupujeme k podmínkám našeho poznání, z nichž některé mohou mít podobu skutečných a nepřekročitelných hranic a omezení, jež nám – jak jsme mohli nedávno zakusit – brání v pohybu.

Tato kniha je tedy pokusem nabídnout čtenáři různé pozice a vektory mediálněarcheologického myšlení, koncepty a jejich otevřenost ke změnám, k nimž můžeme dospět například prostřednictvím alternativních genealogií anebo také alternativních geografii. Jinými slovy, abychom se vrátili na začátek: archeologie médií cestuje, potuluje se, a její koncepty proměňují naše myšlení a zároveň jsou sami proměňovány.

- 23 Donna Haraway. „Situating Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective“. *Feminist Studies*. 1988, roč. 14, č. 3, s. 575–599.